

6. Гражданский процесс России : учеб. / под ред. М. А. Видуш. М. : Юрист, 2004. – 233 с.
7. Гурвич М. А. Советский гражданский процесс. / М. А. Гурвич. М., 1967. 203 с.
8. Адміністративне судочинство України : підруч. / за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 233 с.

МИХАЙЛОВ О. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
заступник декана факультету міжнародно-правових відносин,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук

**«ТИ, МАЛИЙ, СКАЖИ МАЛОМУ, ХАЙ МАЛИЙ МАЛОМУ
СКАЖЕ, ХАЙ МАЛИЙ ТЕЛЯ ПРИВ'ЯЖЕ», АБО ЯК РАДА
З ПИТАНЬ СУДОВОЇ РЕФОРМИ ПРОПОНУЄ ПОМІЧНИКУ
СУДДІ «ПРАЦЮВАТИ ЗА ТРЬОХ»**

Судову реформу в Україні започатковано в часи здобуття державної незалежності. Головна мета на той час полягала в тому, щоб утвердити судову владу як незалежну гілку влади в рамках системи поділу влади у демократичному суспільстві. Незважаючи на позитивні здобутки на цьому шляху, процес становлення незалежного судівництва в Україні характеризувався суперечливістю та непослідовністю. Далися взпаки консерватизм у підходах до реформування та брак чіткого бачення того, якою має бути судова система в державі, що керується верховенством права. За таких обставин на даний час українські суди ще не стали дієвим інститутом захисту прав людини, рівень довіри до них з боку суспільства лишається вкрай низьким [4].

Схвалюючи Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів Президент України визначив головні причини такого стану: відсутність системного й узгодженого бачення далшого здійснення судової реформи; невідповідність системи судів загальної юрисдикції вимогам Конституції України, видам та стадіям судочинства; незавершеність реформи процесуального права [4].

Господарські суди розглядають спори за правилами, що не відповідають сучасним тенденціям розвитку цивільного судочинства. Необхідно поступово наблизити, а потім, — постановляє Президент України, — і взагалі поєднати в одному кодексі норми цивільного і господарського процесів, оскільки між ними немає суттєвих відмінностей, зумовлених специфікою судочинства [4].

У Верховній Раді України зареєстровано «старо-нові» проекти кодифікованого акту: проєкт ГПК України від 12 лютого 2004 року № 4157–2, внесений КМ України [6]; проєкт ГПК України від 6 березня 2008 року № 2178, внесений народним депутатом України VI скликання Д. М. Притикою [7]; проєкт КГС України внесений народними депутатами України VI скликання В. А. Бондиком, Ю. А. Кармазішим від 16 липня 2008 року № 2777 [8].

В рамках Ради з питань судової реформи, що є консультативно-дорадчим органом при Президентові України [5], розроблено та на початку квітня 2016 року винесено на обговорення [15; 16] зміни до процесуального законодавства — ЦПК України та ГПК України [нова редакція] [9].

Для вітчизняної науково-практичної юридичної спільноти окремий інтерес представляє тред правового статусу помічника судді у частині тотожності змін до ч. 3 ст. 47¹, ч. 3 ст. 48 ЦПК України та нова редакція ГПК України [ч. 3 ст. 61, ч. 3 ст. 62]; представляється [10; 14, с. 77–78], незабаром отримує логічне продовження у КАС України, а саме: помічник судді за дорученням судді (головуючого у судовій колегії) може за відсутності секретаря судового засідання здійснювати його повноваження. Під час здійснення таких повноважень помічнику судді може бути заявлено відвід з підстав, передбачених цим Кодексом для відводу секретаря судового засідання. Секретар судового засідання виконує обов'язки судового розпорядника у випадку його відсутності.

Проєкт ГПК України від 12 лютого 2004 року № 4157–2, внесений КМ України [6], не передбачав дублювання будь-яким з учасників судового процесу будь-якого повноваження.

Проєкт ГПК України від 6 березня 2008 року № 2178 [ч. 5 ст. 78], внесений народним депутатом України VI скликання Д. М. Притикою [7] — вампука діючого КАС України у частині регламентації виконання секретаря судового засідання функцій відсутнього в судовому засіданні судового розпорядника [ч. 4 ст. 64].

Діючий ЦПК України не передбачає дублювання будь-яким з учасників судового процесу будь-якого повноваження.

Пропозицію Д. М. Притики щодо можливості здійснення помічником судді за дорученням судді (головуючого) фіксування судового процесу технічними засобами, за відсутності секретаря судового засідання складання журналу судового засідання [ч. 2 ст. 76 проєкту ГПК України від 6 березня 2008 року № 2178] врахували у проєкті КГС України, внесений народними депутатами України VI скликання В. А. Бондиком, Ю. А. Кармазішим від 16 липня 2008 року № 2777 [8] як можливість помічнику судді «вести протокол судового засідання і здійснювати інші процесуальні дії у випадках і порядку, передбачених цим Кодексом; ... може вести протокол судового засідання і здійснювати інші процесуальні дії у випадках і порядку, передбачених цим Кодексом. У випадку

відсутності секретаря судового засідання його обов'язки можуть бути покладені суддею на помічника судді. У випадку відсутності судового розпорядника його обов'язки виконує секретар судового засідання» [ч. 2, 6 ст. 55, ч. 5 ст. 56].

Онтогенез зміни Ради з питань судової реформи розроблені та випесені на обговорення до ч. 3 ст. 47¹, ч. 3 ст. 48 ЦПК України та пова редакція ГПК України [ч. 3 ст. 61, ч. 3 ст. 62] — вампука проекту ГПК України від 6 березня 2008 року № 2178, внесений народним депутатом України VI скликання Д. М. Притикою [7] та проекту КГС України, внесений народними депутатами України VI скликання В. А. Бондиком, Ю. А. Кармазіним від 16 липня 2008 року № 2777 [8] у частині регламентації засад правового статусу помічника судді як учасника судового процесу.

На сторіпках професійних галузевих видань проблема дублювання функцій один одним факультативними учасниками судового процесу останнім часом набула загострення [12, с. 8–9, 13; 13, с. 149–157].

У теперішній час секретар судового засідання та судовий розпорядник, будучи обов'язковими учасниками цивільного процесу (ст. ст. 48–49 ЦПК України), є самостійними, самодостатніми і незалежними від будь-кого з учасників судочинства, не мають юридичної заінтересованості та виконують свої функції не дублюючи один одного. ЦПК України не збільшує павантаження на секретаря судового засідання за рахунок виконання функцій судового розпорядника і чітко розмежовує їх процесуальні права та обов'язки, попереджаючи будь-яке дублювання як з однієї, так із іншої сторони.

В адміністративному судочинстві ситуація є діаметрально протилежною: судовий розпорядник, на відміну від секретаря судового засідання, є факультативним учасником процесу, через що секретар судового засідання вимушений, у разі відсутності в судовому засіданні розпорядника, виконувати його функції (ч. 4 ст. 64 КАС України). З точки зору юридичної техніки, копіструкція ч. 4 ст. 64 КАС України має більш вдалий характер, оскільки, падаючи можливість виконання секретарем судового засідання функцій судового розпорядника, у разі його відсутності, не створюється перешкод розгляду адміністративної справи. Однак, при цьому не вирішується питання виконання іншим учасником процесу — секретарем судового засідання нових для себе функцій. Ч. 4 ст. 64 КАС України має імперативний характер для секретаря судового засідання тому що головуючий у судовому засіданні зобов'язує останнього виконувати функції судового розпорядника у разі його відсутності у судовому засіданні. Особа, яка виконує функції секретаря судового засідання в адміністративному судочинстві, на відміну від «колеги по цеху» у цивільному процесі, опинилася у складній ситуації: допускаючи фізичну відсутність судового розпорядника в судовому засіданні, вимушений виконувати невластиві йому функції й не

отримувати за додаткове емоційне, психологічне та фізичне навантаження відповідної компенсації.

У разі прийняття ВР України розроблених та винесених на обговорення Радою з питань судової реформи змін до ЦПК України та ГПК України [нова редакція], описана в адміністративному судочинстві «складна ситуація» отримує у цивільному та господарському процесі ретроградний характер; помічник судді — «процесуальний рудимент», вимушений буде здійснювати повноваження відсутнього секретаря судового засідання, який, у свою чергу, виконуватиме обов'язки відсутнього судового розпорядника, й не отримувати за додаткове емоційне, психологічне та фізичне навантаження відповідної компенсації.

Підсумовуючи, висновок слід представити перефразованим афоризмом экс-голови Дніпропетровської ОДА [11]: помічник судді «працювати за двох», тобто одночасно реалізовувати власні й права та обов'язки секретаря судового засідання, одночасно нести юридичну відповідальність як помічника судді, так і секретаря судового засідання не може. Помічник судді, за відсутності секретаря судового засідання й судового розпорядника, тобто «працювати за трьох» може?!

Список використаних джерел

1. Копетитуція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254_%D0%BA/96-_%D0%B2_%D1%80
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618 IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618_15
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747 IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
4. Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10 травня 2006 року № 361/2006 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>
5. Указ Президента України «Питання Ради з питань судової реформи» від 27 жовтня 2014 року № 826/2014 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/826/2014>
6. Проект Господарського процесуального кодексу України від 12 лютого 2004 року № 4157_2, внесений Кабінетом Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4157_2&skl=5
7. Проект Господарського процесуального кодексу України внесений народним депутатом України VI скликання Д. М. Притикою від 6 березня

- 2008 року № 2178 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2178&skl=7
8. Проект Кодексу господарського судочинства України від 16 липня 2008 року № 2777, внесенний народними депутатами України VI скликання В. А. Бондиком, Ю. А. Кармазіним [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33065
 9. Внесено на обговорення зміни до процесуального законодавства: новини [Електронний ресурс] / Рада з питань судової реформи // Веб-сайт. – Режим доступу: <http://jrc.org.ua/news/article/43>
 10. Кириєнко О. До чого дошел процес? / Ольга Кириєнко // Юридическая практика. 2016. № 14 (954). [Електронний ресурс] / Издательство «Юридическая практика» // Веб-сайт. – Режим доступу: <http://pravo.ua/article.php?id=100113109>
 11. Коломойський про свої паспорти: Конституція не забороняє потрібного громадянства [Електронний ресурс] / Некомерційна інформаційна служба «Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода» // Веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26618894.html>
 12. Михайлов О. М. Правовий статус інших учасників адміністративного судочинства в Україні [Текст] : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Олександр Миколайович Михайлов; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2015. – С. 8– 9, 13.
 13. Михайлов О. М. Судовий розпорядник як учасник адміністративного судочинства України: проблеми правового регулювання / О. М. Михайлов // Миття справа. – 2011. – № 6. – С. 149– 157.
 14. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства : монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін. ; за заг. ред. професора В. В. Комарова. – Х. : Харків юридичний, 2008. – С. 77– 78. (928 с.)
 15. Стартувала серія професійних обговорень щодо реформи процесуального законодавства: новини [Електронний ресурс] / ВГО «Асоціація правників України» // Веб-сайт. – Режим доступу: <http://uba.ua/ukr/news/4295/>
 16. Член ВРЮ Вадим Беляєвич узяв участь у експертній дискусії з актуальних питань щодо цивільного та господарського процесів: новини та повідомлення [Електронний ресурс] / Вища рада юстиції // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.vru.gov.ua/news/1426>